

اظهار نظر کارشناسی درباره:
« طرح الزام دستگاه‌های اجرایی جهت پاسخگویی به
تذکرات کتبی و شفاهی نمایندگان »

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

مخصوص سخن علنی

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۵۱۹

شماره چاپ:

۷۰۴

تاریخ چاپ:

۱۴۰۰/۴/۱۲

معاونت مطالعات

حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۶۰۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۴/۲۶

مقدمه

در مورد موضوع «تذکر» و کیفیت پاسخگویی دستگاه‌های اجرایی ماده (۱۴۴) سابق قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۱، اختیار تذکر به رئیس‌جمهور و وزرا برای نمایندگان مجلس را پیش‌بینی کرده بود. متعاقباً در اصلاحیه این قانون، نمایندگان در ماده (۱۹۲) طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس مقرر کردند رئیس‌جمهور یا معاون وی یا وزیر مسئول حسب مورد، به ارائه پاسخ کتبی به تذکراتی که از سوی نمایندگان ایراد می‌شود مکلف هستند، اما شورای نگهبان با ایراد به ماده مزبور، اعلام کرد: «الزام وزیر و رئیس‌جمهور به پاسخ به تذکر نمایندگان خلاف اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی است». از این رو مصوبه مزبور به دلیل اصرار مجلس بر نظر خویش، نهایتاً نزد مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع و مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز با حذف الزام رئیس‌جمهور و وزرا و نمایندگان آنها در پاسخ به نمایندگان مجلس، به نوعی نظر شورای نگهبان را تأیید و به موجب مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۰۱/۲۰ چنین مقرر کرد:

«در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی، از رئیس‌جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند در خصوص موضوع مورد نظر به رئیس‌جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند. رئیس مجلس تذکر را به رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در اولین جلسه علنی آتی مجلس عنوان می‌نماید». از این رو حکم مزبور هم‌اکنون با اصلاحاتی در ذیل آن با عنوان ماده (۲۰۶) اصلاحی قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی لازم‌الاجراست.

طرح پیشنهادی الزام دستگاه‌های اجرایی جهت پاسخگویی به تذکرات کتبی و شفاهی نمایندگان به شماره ثبت ۵۱۹ در راستای تقویت ابزارهای نظارتی مجلس مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۶ به صورت دوفوریتی مستدل به اینکه یکی از ابزارهای نظارتی مجلس تذکرات است ولی به دلیل عدم پاسخگویی دستگاه‌های اجرایی، عملاً تذکرات نمایندگان بلااثر بوده، اعلام وصول و به کمیسیون آیین‌نامه داخلی ارجاع و کمیسیون مذکور در مورخ ۱۴۰۰/۴/۹ متن پیشنهادی را پس از اصلاحاتی به قرار ذیل به تصویب رساند:

«ماده واحد- در صدر ماده (۲۰۶) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی کلمه «کتباً» حذف و عبارت «از طریق سامانه قانونگذاری و نظارت» جایگزین می شود و در انتهای ماده پس از عبارت «ابلاغ می نماید» متن زیر الحاق می شود: «مخاطب تذکر موظف است پاسخ تذکر را حداکثر تا یک ماه و در مورد تذکراتی که به تشخیص هیئت رئیسه مجلس مهم و فوری است، فوراً در سامانه مذکور ثبت نماید. هیئت رئیسه مجلس تذکرات مهم و فوری به همراه پاسخ آن را با رعایت طبقه بندی مکاتبات، در سامانه رسمی مجلس شورای اسلامی برای عموم منتشر می کند.»

در ادامه به بررسی جزئیات مفاد مصوبه خواهیم پرداخت:

نمایندگان مجلس شورای اسلامی مطابق اصل هشتاد و چهارم قانون اساسی حق اظهار نظر «در همه» مسائل داخلی و خارجی کشور را دارا هستند و در همین راستا به موجب ماده (۲۰۶) فعلی قانون آیین نامه داخلی مجلس اختیار «تذکر» به آنها اعطا شده و از سوی دیگر مطابق اصول هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم قانون اساسی و موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس، اختیار «سؤال» و «استيضاح» نیز برای نظارت بر اعمال وزرا و رئیس جمهور برای ایشان پیش بینی شده است، از این رو همان گونه که از عنوان «تذکر» دریافت می شود، هدف از تذکر تنها توجه دادن و یادآوری موضوع به وزیر یا رئیس جمهور در حیطه وظایف آنهاست. بنابراین اختیار «تذکر» از باب «اظهار نظر» مصرح در اصل هشتاد و چهارم قانون اساسی برای نمایندگان پیش بینی شده است و این اظهار نظر نباید تکلیف و الزامی جز در موارد مصرح در قانون اساسی ایجاد کند، بنابراین الزام به جواب دادن به تذکر نمایندگان به عنوان تأسیس ابزار نظارتی جدید در کنار سایر ابزارهای مندرج در قانون اساسی مغایر استقلال قوا مقرر در اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی به نظر می رسد؛ لذا پیشنهاد می شود جهت رفع مغایرت قانون اساسی و ساماندهی فرایند پاسخگویی شفاف رئیس جمهور و وزرا عبارت «می تواند» جایگزین «موظف» شود.

- با توجه به شناسایی «سامانه قانونگذاری و نظارت» به دلیل عدم تعریف دقیق، وظایف و کارکردهای سامانه و متولی راه اندازی و به روزرسانی، عملاً تداوم سامانه مذکور به جهت فقدان متولی پاسخگویی مبهم است. بنابراین پیشنهاد می شود با رعایت آیین نامه داخلی مجلس در قالب تبصره الحاقی به شرح ذیل سامانه مذکور تعریف شود:

«سامانه قانونگذاری و نظارت، در راستای تحقق وظایف نمایندگی اعم از تقنینی و نظارتی زیر نظر هیئت رئیسه مجلس با امکانات موجود راه اندازی می شود. ناظران هیئت رئیسه مکلفند گزارش عملکرد سامانه را هر شش ماه یکبار در جلسه غیرعلنی صحن قرائت نمایند.»

- مزیت اساسی و ویژه مصوبه، شفافیت و نظارت عمومی نسبت به پاسخگویی دولت است؛ لکن با بیان انتشار عمومی تذکرات و پاسخ های صرفاً مهم و فوری به تشخیص هیئت رئیسه، تخصیص اکثر زده شده است و در حقیقت کارکرد ماده خنثی می شود. لذا پیشنهاد می شود عبارت «مهم و فوری» قبل از عبارت «به همراه پاسخ» حذف شود.

جمع بندی

بنابر مراتب پیش گفته، اولاً الزام به پاسخگویی تذکرات به عنوان تأسیس سازوکار نظارتی جدید مغایر اصول مربوط به استقلال قوا و صلاحیت های نظارتی نمایندگان مقرر در قانون اساسی از جمله اصول پنجاه و هفتم، هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم تلقی می شود، ثانیاً ابهام در تعاریف قانونی «سامانه قانونگذاری و نظارت» و از طرفی تخصیص اکثر مصادیق انتشار عمومی تذکرات و پاسخ ها، مانع تحقق

اجرائی و غایت طرح است؛ بنابراین در راستای رفع مغایرت‌های قانون اساسی، با رعایت مفاد آیین نامه داخلی مجلس پیشنهاد می‌شود عبارت «می‌تواند» با عبارت «موظف است» جایگزین شود و عبارت «مهم و فوری» قبل از عبارت «به همراه پاسخ» حذف شود. همچنین پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات مندرج در آیین‌نامه داخلی برای رفع ابهام احتمالی در خصوص سامانه قانونگذاری و نظارت، یک تبصره به شرح زیر الحاق شود:

«ماده واحده- در صدر ماده (۲۰۶) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی کلمه «کتاباً» حذف و عبارت «از طریق سامانه قانونگذاری و نظارت» جایگزین می‌شود و در انتهای ماده پس از عبارت «ابلاغ می‌نماید» متن زیر به همراه یک تبصره به عنوان تبصره «۲» الحاق می‌شود:

«مخاطب تذکر می‌تواند پاسخ تذکر را حداکثر تا یک‌ماه و در مورد تذکراتی که به تشخیص هیأت‌رئیس مجلس مهم و فوری است، فوراً در سامانه مذکور ثبت نماید. هیأت‌رئیس مجلس تذکرات به همراه پاسخ آن را با رعایت طبقه‌بندی مکاتبات، در سامانه رسمی مجلس شورای اسلامی برای عموم منتشر می‌کند.»

تبصره ۲ (الحاقی)- سامانه قانونگذاری و نظارت، در راستای تحقق وظایف نمایندگی اعم از تقنینی و نظارتی زیر نظر هیأت‌رئیس مجلس با امکانات موجود راه‌اندازی می‌شود. ناظران هیأت‌رئیس مکلفند گزارش عملکرد سامانه را هر شش ماه یکبار در جلسه غیرعلنی صحن قرائت نمایند.»

شماره ماده	مصوبه کمیسیون	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده (۲۰۶)	«ماده واحد-در صدر ماده (۲۰۶) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی کلمه «کتباً» حذف و عبارت «از طریق سامانه قانونگذاری و نظارت» جایگزین می شود و در انتهای ماده پس از عبارت «بلاغ می نماید» متن زیر الحاق می شود: «مخاطب تذکر موظف است پاسخ تذکر را حداکثر تا یک ماه و در مورد تذکراتی که به تشخیص هیئت رئیسه مجلس مهم و فوری است، فوراً در سامانه مذکور ثبت نماید. هیئت رئیسه مجلس تذکرات مهم و فوری به همراه پاسخ آن را با رعایت طبقه بندی مکاتبات، در سامانه رسمی مجلس شورای اسلامی برای عموم منتشر می کند.»			✓	اولاً الزام به پاسخگویی تذکرات به عنوان تأسیس سازوکار نظارتی جدید مغایر اصول مربوط به استقلال قوا و صلاحیت های نظارتی نمایندگان مقرر در قانون اساسی از جمله اصول پنجاه و هفتم، هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم تلقی می شود، ثانیاً ابهام در تعاریف قانونی «سامانه قانونگذاری و نظارت» و همچنین تخصیص اکثر مصادیق انتشار عمومی تذکرات و پاسخ ها، مانع تحقق اجرایی و غایت طرح است؛	پیشنهاد می شود اولاً عبارت «می تواند» با عبارت «موظف است» جایگزین گردد و عبارت «مهم و فوری» قبل از عبارت «به همراه پاسخ» حذف شود. همچنین جهت رفع ابهام احتمالی در خصوص سامانه قانونگذاری و نظارت، یک تبصره به عنوان تبصره «۲» به شرح زیر الحاق گردد: «ماده واحد- در صدر ماده (۲۰۶) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی کلمه «کتباً» حذف و عبارت «از طریق سامانه قانونگذاری و نظارت» جایگزین می شود و در انتهای ماده پس از عبارت «بلاغ می نماید» متن زیر به همراه یک تبصره به عنوان تبصره «۲» الحاق می شود: «مخاطب تذکر می تواند پاسخ تذکر را حداکثر تا یک ماه و در مورد تذکراتی که به تشخیص هیئت رئیسه مجلس مهم و فوری است، فوراً در سامانه مذکور ثبت نماید. هیئت رئیسه مجلس تذکرات مهم و فوری به همراه پاسخ آن را با رعایت طبقه بندی مکاتبات، در سامانه رسمی مجلس شورای اسلامی برای عموم منتشر می کند.»